

Hälsoinformation till invandrare

Birgitta Rundqvist

Marianne Åhlman

Information till invandrare försvåras av språkbarriären och olikheter i kulturell bakgrund. Detta ställer ökade krav på vårdpersonalens förmåga till förståelse och ökar också behovet av tryckt information på olika språk. Författarna ger en översikt över tillgängligt informationsmaterial för invandrare i öppenvården samt ger förslag till åtgärder att förbättra denna hälsoupplysning. Artikelns är en uppföljning av en utredning som gjordes 1977.

Birgitta Rundqvist och Marianne Åhlman studerade vid statsvetenskapliga institutionen, sektionen för administrativ teknik, Stockholms universitet när utredningen gjordes.

På uppdrag av Stockholms läns landsting gjorde vi 1977 en utredning, för att se hur man skulle kunna förbättra informationen till invandrare inom den öppna vården.

Besök gjordes vid barnavårdscentraler, mödravårdscentraler, distriktssköterske- och distriktsläkarmottagningar. Personliga intervjuer gjordes med personalen vid dessa institutioner. Dessutom intervjuades sjukhuschefer och administrativ personal. Även andra organisationer och myndigheter, som har kontakt med invandrare tillfrågades.

Vi valde ut de områden som hade det största antalet invandrare inom varje förvaltningsområde, nämligen Botkyrka, Södertälje, Nacka, Katarina församling, Spånga, Hägersten, Solna, Sollentuna, Täby och Lidingö.

Hur sker informationen till invandrare?

Enligt 9 § Förvaltningslagen bör myndighet vid behov anlita tolkhjälp i de fall då klienten ej behärskar det svenska språket. Men samordningsproblem kan uppstå tolk-patient beroende på exempelvis missförstånd beträffande tider. I de fall då tolk ej medföljer och man har svårt att göra sig förstådd, får man ta hjälp av teckenspråk och bilder i broschyrer.

Broschyrer kan också vara ett medel för information. De kan och skall dock aldrig ersätta en personlig kontakt. Den bästa grogrunden för informationsutbyte är ömsesidigt förtroende.

Behovet av broschyrer varierar på olika institutioner och inom vissa områden förekommer knapphändig material.

Barnavårdscentraler (BVC)

För många invandrare är BVC en ny företeelse. Hur går man tillväga för att ta kontakt med invandrarna? Ofta sänder man en kallelse. Den finns på olika språk. Om kallelsen ej hörsammas och man befärar att föräldrarna är analfabeter brukar man försöka nå dem via hembesök. Ibland ber man respektive invandrarbyrå om hjälp.

Den information som gäller *barnets skötsel* ges muntligt, speciellt i samband med hembesöken. Då kan man på ett enkelt sätt visa och ge praktiska råd om hur barnet skall skötas tex vid badning. Broschyrer på andra språk än svenska tycks ej förekomma på detta område. På de flesta BVC anser man dock att den bästa informationen är den muntliga.

Det finns relativt mycket material vad gäller *kostinformation* tex Socialstyrelsens om spädbarns-

Många nya faror hotar invandrabarnen.

kost. Barnmatsindustrins material är oftast försedd med reklamtext. Många kan därför få den uppfattningen att en viss produkt är ett *måste* för barnets välbefinnande.

På grund av andra seder och bruk är det svårt för många invandrare att anpassa barnens kostvanor efter svenska förhållanden. Vad är gröt? Vad är välling? Ofta får sköterskorna vid hembesök visa hur tillagningen sker. Speciella svårigheter kan uppstå när invandrarna är analfabeter. Det kan gälla måttenheter och att hitta rätt i hyllorna i snabbköpsbutiken. Ibland blir det BVC:s roll att visa dem till rätta även på detta område.

Vaccinationskalendern finns på flera språk, men behöver omarbetas med hänsyn till förändrade vaccinationsprogram.

Information beträffande *tandvård* ges oftast muntligt och med hjälp av tolk vid besök hos tandläkaren på BVC. På många håll, i de "nya" invandrarområdena, har barnen ofta dåliga tänder. Därför görs försök att gruppvis ge information vad beträffar tändernas vård. Problemet är att förmå föräldrarna att infinna sig till dessa sammankomster.

Eftersom många invandrare kommer från en helt annan miljö är det många *nya faror* som speciellt barnen utsättes för, exempelvis eluttag och rulltrappor. Rädda Barnens hustavla är en av de få broschyrer på detta område, som är översatt till främmande språk.

Svenska Föreningen för Psykisk Hälsovård (SFPH) tar upp frågor om barns *uppfostran*, anpassning och beteende i en serie folders med titlar som "Straff", "Svartsjuka", "Matvägran" etc (endast på finska och svenska).

Den svåra frågan om barnuppfostran i olika kulturer kan diskuteras med utgångspunkt från justitiedepartementets broschyr "Kan man klara barnuppfostran utan smisk?".

Mödravårdscentraler (MVC)

På mödravårdscentralen sker informationen till invandrare vanligtvis genom tolk. I områden med

stort antal av vissa invandrargrupper brukar man ha mottagning på bestämda tider för respektive språkgrupp. Detta underlättar både för personalen och patienterna. Positivt är också att kontakten blir mera personlig.

Flera centraler har uttryckt önskemål om en preventivmedelsparlör på de viktigaste invandarspråken. Man vill kunna informera om vilket slags *preventivmedel* som är lämpligt. Eftersom det förekommer att klienter kommer på besök utan att ha tolk med sig eller har sin make med sig, kan det vara bra att ha tillgång till en parlör.

Många framhåller att den personliga kontakten mellan den blivande modern och barnmorskan på MVC är av utomordentlig betydelse. Det är viktigt att klienten redan vid den första kontakten får förtroende för personalen, speciellt då språksvårigheter finns. Ibland kan det vara svårt att jämkä samman vitt skilda kulturmönster. Det förekommer att kvinnan vägrar låta undersöka sig av en manlig läkare. I vissa fall har man svårt att förstå varför alla prover är nödvändiga.

Våren 1980 har det utkommit en *förlossningsparlör* för mödravårdscentralerna. Denna parlör är mycket efterlängtat.

Det finns också behov av en broschyr med lite text och *många bilder*, som tar upp hygien, kost, sjukdomssymptom, mödragymnastik etc. Denna broschyr skulle därigenom även kunna användas vid information till analfabeter.

Broschyren "Rätt till abort" finns nu utgiven på finska, engelska, spanska, grekiska, turkiska, arabiska och serbokroatiska.

Man försöker också få de utländska kvinnorna att delta i den vanliga mödragymnasiken. Även om man inte förstår språket, kan man ta efter rörelserna. Däremot är det svårt med avslappningsteknik och psyko-profylax.

En broschyr med ett enkelt gymnastikprogram för blivande mödrar kunde förbättra invandrarkvinnornas situation. En del kvinnor är för blyga att delta i gruppundervisning och ofta finns inget mot svarande i deras hemland.

Distriktssköterskemottagningar

Distriktssköterskan är för många invandrare något

.....

Förbättrat legitimationskort behövs för distriktssköterskan.

.....

som ej existerar i deras land. Finland utgör undantaget. Därför är distriktssköterskorna inte så "välkända" som tex personalen på BVC. Man vänder sig ofta till BVC i stället för distriktssköterskan vid olika slag av infektioner.

I många länder som exempelvis de latinamerikanska har en sköterska mycket låg ställning. Därför vågar man ofta inte vända sig till en sköterska vid sjukdomsfall. Det *måste* vara en läkare. På detta område brister informationen till invandrarna.

Eftersom distriktssköterskan mestadels har hand om rena rutinåtgärder tex såromläggningar och injektioner tycker man sig inte ha så stort behov av broschyrer. Enklare broschyrer med lite text beträffande kost och förstopning är dock behövliga.

Vid hembesök medtas tolk om man i förväg vet att språkhinder föreligger. Vid första besöket kan det vara svårt att veta om tolk behövs. Det händer att sköterskan möts av stor misstänksamhet. Det kan bero på att legitimationskortet saknar foto och dessutom endast är tryckt på svenska. Önskemål har framkommit om ett förbättrat legitimationskort med översättning på baksidan till de viktigaste invandrar språken.

Distriktsläkarmottagningar

Broschyrer på andra språk än svenska förekommer ytterst sällan. De enda broschyrer som vi har sett på mottagningarna är broschyrer på finska om diabetes och magkatarr.

På några vårdcentraler önskar man broschyrer på åtminstone finska angående olycksfall, urinvägsinfektioner, reumatism, högt blodtryck och ryggbesvär.

Vad beträffar ryggbesvär har man vid en mottagning påpekat att Astras broschyr "Arbeta i rätt ställning" går utmärkt att dela ut till invandrare. Illustrationerna i denna visar de rätta ställningarna vid olika arbetsmoment.

Det efterfrågas även en bildparlör. Ibland kommer invandrare till mottagningarna utan tolk. Vid

sådana tillfällen kan det vara svårt att snabbt få tag på en tolk och då kan parlören komma till användning. "Medicinsk bildtolk" av Jack Adams Ray, utgiven av läkemedelsfirman Ferrosan finns på sjukhusen och bör kunna användas även på distriktsläkarmottagningarna.

Folktandvården

För att förbättra informationen till invandrare tillsattes en invandrargrupp inom företagsnämnden. Den fann bland annat att många barn ej infann sig vid uppsatt tid hos tandläkaren. Orsaken till detta visade sig bli vara att vissa föräldrar ej vågade släppa i väg sina döttrar till en manlig tandläkare. För att motverka att tid går förlorad på detta sätt har utarbetats ett meddelande "Uteblivande från tandvårdsbehandling" som översatts till finska, grekiska, serbokroatiska och turkiska.

Även annat material har översatts tex anvisningar om användandet av fluortabletter. Det har också framtagits en parlör för användning vid akutmottagningarna.

En annan god idé är översättningen av hälsodeklarationen till flera språk. Något liknande borde kunna utarbetas för distriktsläkarnas och sjukhusens behov.

Tandvårnet utger på uppdrag av Tandhälsan en förteckning över upplysningsmaterial i tandhälsovård. I denna ingår också en förteckning över material på andra språk än svenska. Tandvårdsnämnden håller f n på att utarbeta anvisningar om kostrådgivning vid käkfrakturer samt information om vart man skall vända sig efter akutmottagning. Dessutom är under utarbetande speciell information till invandrare som skall behandlas under narkos.

Information via broschyrer

Vid våra besök på de olika institutionerna har vi konstaterat att det existerar en rik flora av broschyrer på svenska inom samtliga områden. Däremot varierar det mycket beträffande material på andra språk.

.....

Personlig kontakt viktigare än broschyrer.

.....

.....

Förteckning över broschyrer skulle underlätta personalens arbete.

.....

Hur stort är då behovet av broschyrer på främmande språk?

Övervägande delen av den personal som vi har tillfrågat anser att broschyrer är bra, men att den personliga kontakten är betydligt viktigare. Som man påpekade på en av invandrarföreningarna, överhoppas man ofta av broschyrer. Detta gör att broschyrerna kanske blir liggande utan att läsas.

Uppsala läns landsting har utarbetat en ringpärm för BVC. Denna pärm fungerar på så sätt att föräldrarna erhåller ett blad för varje ålder som visar på problem som hör samman med åldern ifråga. Därigenom erhålles kontinuerlig information och materialet glöms ej bort. Broschyrernas antal kan också reduceras.

Någon djupare samverkan mellan myndigheter, som framställer broschyrer, tycks inte förekomma; var och en förefaller arbeta för sig. Ett samarbete borde vara av intresse med tanke på begränsade resurser.

Det förefaller även som om personalen vid de olika institutionerna är dåligt informerade om vilket material som finns tillgängligt. Detta beror på att det för närvarande inte finns någon fullständig förteckning över befintligt material och var man kan få tag på detta.

Andra institutioner

Hemkonsulenterna har på sina mottagningar information även för invandrare. Bland annat har konsumentverket givit ut broschyrer beträffande köpeavtal etc.

I Rinkeby har man en speciell mottagning för invandrare vissa dagar i veckan. Man hjälper dem tillrätta i olika frågor såsom kost, inköp av olika förnödenheter. Där anordnas även sykurser för invandrarkvinnor. Mottagningen har härigenom blivit en träffpunkt för dessa kvinnor och bidrar till att bryta deras isolering.

Flera andra institutioner ger hälsoinformation till

invandrare och har tagit fram broschyrer. Invandrarbyråerna, exempelvis Immigrant Service i centrala Stockholm har som en väsentlig uppgift att ge information till invandrare.

Socialstyrelsen har en broschyr "Social trygghet i Sverige" som utdelas till alla invandrare när de kommer till Sverige. Den handlar om den sociala grundtrygghet som alla har rätt till; om hjälp till sjuka, äldre, barn, handikappade och de som har ekonomiska problem. Broschyren tar också upp några svenska rättsregler bla för äktenskap och skilsmässa. Den är översatt till de vanligaste invandrarspråken.

Slutsatser och förslag

Vi anser att få, men bra broschyrer behövs på olika språk som ett komplement till muntlig hälsoinformation. De kan inte ersätta en personlig kontakt men kan bli nödvändiga i situationer då språkbarriärerna är alltför svåröverstigligen. Broschyrer är även viktiga som ett "kom ihåg" när man hemma kommer på frågor som man glömt ställa på vårdcentralen.

Informationsmaterialet bör vara anpassat till olika etniska gruppers förutsättningar och möjligheter att ta emot hälsobudskapet. I allmänhet är det bra om texten kan göras enkel, klar och kortfattad medan tyngdpunkten läggs på bildmaterialet. Då kan personalen "peka sig" igenom broschyren och i värsta fall klara sig utan tolk. Om invandraren inte kan läsa har förstås bilderna särskilt stor betydelse.

I de broschyrer som översatts till främmande språk bör titel och språk skrivas även på svenska för personalens skull.

På många håll bland personalen har man önskat en fullständig förteckning över blanketter och broschyrer. Det är högst angeläget att en sådan lista utarbetas. Denna bör hållas à jour och ses över exempelvis en gång om året. På BVC kan en överskådlig uppställning över tillgängligt broschyrmaterial erhållas med hjälp av ett ringpärmssystem.

.....

Sykurs blir träffpunkt för isolerade invandrarkvinnor.

.....

Myndigheterna måste samverka kring färre men bättre broschyrer.

Genom detta system skulle arbetet för personalen kunna underlättas. De skulle slippa det merarbete det innebär att göra efterforskningar efter informationsmaterial.

Det finns i dagens läge en rikhaltig och svåröverskådlig flora av tryckt hälsoinformation på olika språk. Många gånger behandlar broschyrerna samma eller likartade ämnen. Det är svårt att veta vad som finns och var man kan få tag på materialet. Många institutioner tycks arbeta jämsides och utan inbördes kommunikation med att framställa broschyrer.

Det är angeläget att någon myndighet som har ett rikstäckande ansvar, exempelvis socialstyrelsen, landstingsförbundet eller invandrarverket påtar sig att samla och fortlöpande registrera allt broschyrmaterial som produceras för hälsoupplysning. De institutioner som framställer broschyrer i hälsofrågor kunde då överblicka vilket material som finns och vad som håller på att utarbetas. Onödigt dubbelarbete kunde undvikas. Alternativt borde alla som låter trycka upp broschyrer distribuera dem för kännedom till alla institutioner som kan tänkas ha användning för dem.

Flera av de intervjuade inom administrationen

Kurser i invandrarkunskap kan öka förståelsen mellan invandrare och svenskar.

har påpekat vissa nackdelar med detta förslag. Man visar på riskerna med en centralisering som kan innebära ett längre och omständligare administrationsförfarande. Därför vill man ha kvar möjligheten att utforma eget material. Vi menar emellertid att en bättre kommunikation bör finnas mellan dem som framställer informationsmaterial.

Det bästa informationsutbytet får man om det finns ett förtroende mellan invandraren och vårdpersonalen, något som bygger på kunskap om och förståelse för den andres sociala och kulturella bakgrund. Därför är invandrarkunskap ett viktigt ämne för vårdpersonal. Här tycker vi att socialantropologiska institutionen vid Stockholms universitet har tagit ett lovvärt initiativ med kursen "Storsamhälle, invandrare, minoritet". Det är en 10-poängs kurs förlagd till kvällstid och som i första hand vänder sig till personer med yrkesmässig kontakt med invandrare.

I Stockholms läns landsting utbildar man handledare för kurser i invandrarkunskap. Tanken är att dessa kurser skall bedrivas i form av studiecirklar för personalen på sjukhusen. Genom kurserna vill man försöka skapa en bättre gemenskap mellan utlänningar och svensk personal.